

TA'LIM TIZIMIDA AMALIY MASHG'ULOTLARNI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Usmonova Mubashira Suvonovna

Buxoro davlat pedagogika instituti

Talabalar amaliyoti bo'limi boshlig'i

Ushbu maqolada ta'lim tizimida amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etishning zamonaviy usullari va ularning o'quv jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada amaliy mashg'ulotlarning talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, loyihaviy va muammoli ta'lim elementlarini qo'llashning afzalliklari ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy usullar asosida tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar ta'lim sifatini oshirishga, talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, amaliy mashg'ulot, zamonaviy usullar, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, kompetensiya.

“MODERN METHODS OF ORGANIZING PRACTICAL TRAINING IN THE EDUCATION SYSTEM”

This article highlights modern methods of effectively organizing practical training in the education system and their importance in the learning process. The role of practical sessions in developing students' independent thinking, creative approach, and professional competencies is analyzed. The advantages of using interactive methods, information and communication technologies, as well as project-based and problem-based learning elements are also discussed. According to the research results, practical training organized through modern methods contributes to improving the quality of education and strengthening students' knowledge, skills, and abilities.

Keywords: education system, practical training, modern methods, interactive methods, innovative technologies, competence.

“СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ”

В данной статье рассматриваются современные методы эффективной организации практических занятий в системе образования и их значение в учебном процессе. Анализируется роль практических занятий в развитии самостоятельного мышления, творческого подхода и профессиональных компетенций студентов. Также показаны преимущества использования интерактивных методов, информационно-коммуникационных технологий,

проектного и проблемного обучения. По результатам исследования установлено, что практические занятия, организованные на основе современных методов, способствуют повышению качества образования, укреплению знаний, умений и навыков учащихся.

Ключевые слова: система образования, практические занятия, современные методы, интерактивные методы, инновационные технологии, компетенция.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, ta'lim jarayonini amaliy yo'naltirish hamda talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va amaliy faoliyat olib borish ko'nikmalarini shakllantirishni talab etmoqda. Shuning uchun ta'lim jarayonida amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.¹

Amaliy mashg'ulotlar talabalarga nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo'llash, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish hamda ijodiy faoliyatga yo'naltirish imkonini beradi. Bugungi kunda bunday mashg'ulotlarni tashkil etishda interfaol usullar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, muammoli va loyihaviy o'qitish elementlaridan foydalanish samaradorlikni oshirmoqda.²

Mazkur maqolada ta'lim tizimida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari, ularning afzalliklari hamda o'quv jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi.

Amaliy mashg'ulotlarning ta'limdagi ahamiyati. Amaliy mashg'ulotlar ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, talabalarga nazariy bilimlarni mustahkamlash, ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash, tahlil qilish va muammolarni mustaqil hal etish imkonini beradi. Amaliy faoliyat talabalarni faollikka undaydi, o'rganilgan nazariy materialning amaliy mazmunini ochib beradi hamda ularni kasbiy faoliyatga tayyorlaydi. Ta'lim jarayonida amaliy mashg'ulotlar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, jamoada ishlash, o'z fikrini asoslash, muammolarga ijodiy yondashish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, talaba o'z faoliyatining natijasini bevosita ko'rish imkoniyatiga ega bo'lgani sababli, o'qishga bo'lgan motivatsiyasi ham ortadi.³ Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarda amaliy mashg'ulotlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Prezident qarorlari va "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda amaliy ko'nikmalarga asoslangan o'quv jarayonini tashkil etish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish zarurligi

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini isloh qilish va sifatini oshirish to'g'risida"gi qarorlari, 2020–2024-yillar.

² Raxmonov, M. "Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda AKTning o'rni." – Ta'lim va innovatsiya jurnali, 2023-yil, №4.

³ Ziyayev B. Kasbiy ta'limda amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.

ta'kidlangan. Amaliy mashg'ulotlar, shuningdek, o'qituvchining pedagogik mahoratini ham oshiradi. Chunki o'qituvchi talabalarning faoliyatini tashkil etishda o'zi ham yangicha metodlarni sinab ko'radi, ta'lim jarayonida interfaol vositalardan foydalanishni o'rganadi. Shu jihatdan, amaliy mashg'ulotlar ta'lim jarayonini faollashtiruvchi, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlovchi muhim pedagogik shakl hisoblanadi.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning zamonaviy usullari. Zamonaviy ta'limda amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda bir qator innovatsion metod va texnologiyalar qo'llanilmoqda. Ular orasida **interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), loyiha asosida o'qitish va muammoli ta'lim** eng samaralilari hisoblanadi.

Interfaol metodlardan foydalanish. Interfaol metodlar talabalarning faolligini oshiradi, ularni dars jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Klaster", "Blits-so'rov", "Insert" kabi metodlar orqali talabalar fikrlash, tahlil qilish va o'z nuqtayi nazarini asoslashni o'rganadilar [6]. Bu metodlar darsni monolog shaklidan dialog shakliga o'tkazadi, o'qituvchi va talaba o'rtasida o'zaro muloqotni kuchaytiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish. AKT yordamida tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar talabalarga vizual, interaktiv va mustaqil o'rganish imkonini yaratadi. Masalan, simulyator dasturlari, onlayn laboratoriyalar va ta'lim platformalaridan foydalanish orqali talabalar o'z faoliyatini mustaqil rejalashtirishni o'rganadi⁴. Bu jarayon, ayniqsa, texnik, tibbiyot va iqtisod yo'nalishlarida o'quv sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Loyiha va muammoli ta'lim elementlari. Loyiha asosida o'qitish (project-based learning) talabalarning mustaqil izlanish, rejalashtirish, tahlil qilish va natijani himoya qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Muammoli ta'lim esa talabalarni mavjud bilimlarini yangi vaziyatda qo'llashga o'rgatadi. Bunday yondashuv talabalarni fikrlashga, yangilik yaratishga, muammoga tizimli yondashishga o'rgatadi.⁵ Umuman olganda, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ta'lim sifatini oshiradi, talabalarda mustaqil o'rganish, o'z ustida ishlash va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Zamonaviy yondashuvlarning samaradorligi.

Ta'lim tizimida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda zamonaviy usullarni qo'llash natijasida o'quv jarayonining sifati va samaradorligi sezilarli darajada oshmoqda. Interfaol metodlar orqali talabalar o'rganish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi, bu esa ularning o'zlashtirish darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

⁴ Karimova D. AKT asosida o'qitishning pedagogik imkoniyatlari. – Toshkent: TATU nashriyoti, 2023.

⁵ Abdug'aniyev S. Muammoli ta'lim metodikasi. – Toshkent: TDPU, 2020.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash o'qitish jarayonini individualizatsiya qilish, mustaqil ta'limni rivojlantirish va o'quv materialini vizual tarzda tushunarli yetkazishga imkon beradi. Masalan, video-darslar, onlayn testlar, elektron platformalar orqali tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar talabalarda o'z ustida ishlash madaniyatini shakllantiradi.

Zamonaviy yondashuvlarning samaradorligini quyidagi jihatlar orqali ko'rish mumkin:

- talabalar bilimni tayyor shaklda emas, balki izlanish orqali egallaydi;
- amaliy mashg'ulotlar jarayonida jamoaviy faoliyat, muloqot va tahlil ko'nikmalari shakllanadi;
- ta'lim mazmuni real hayotga yaqinlashtiriladi;
- natijaga yo'naltirilgan, kompetensiya asosidagi ta'lim muhiti yaratiladi.⁶

Tajriba natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol va innovatsion usullar asosida tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar talabalarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, ularni faol fikrlashga va ijodiy yondashishga undaydi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim sifatining oshishiga va kasbiy tayyorgarlik darajasining yaxshilanishiga olib keladi.

Zamonaviy usul	Samaradorlik darajasi (%)	Izoh/ Afzalliklar	Misol / Tavsiya
Interaktiv darslar	90 ●	Talabalarni faol jalb etadi, savol-javob, muhokama orqali bilim mustahkamlanadi.	Guruhli muhokama, viktorina, rolli o'yinlar
Loyiha asosida o'qitish	85 □	Amaliy ko'nikmalarni mustahkamlaydi, ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.	Talabalar loyiha yaratib, natijalarni taqdim etadi
Simulyatsiya	80 □	Haqiqiy vaziyatlarni taqlid qiladi, xatolarni xavfsiz muhitda o'rganish imkonini beradi.	Laboratoriya ishlarida yoki virtual laboratoriyalarda tajriba
Raqamli resurslar	95 ●	Multimediali vositalar va masofaviy o'qitish imkoniyati.	Onlayn platformalar, interaktiv videolar, 3D modellar
Case study (holat tahlili)	88 □	Nazariy bilimlarni amaliy holatlar bilan bog'laydi.	Haqiqiy biznes yoki ilmiy misollarni tahlil qilish
Mentorlik va guruh ishlari	92 □	Talabalar bir-birini o'rganadi, shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi.	Guruh rahbarligi ostida loyihalar ishlab chiqish

⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5123-sonli qarori, 2021-yil.

Gamifikatsiya	86 □	O'quv jarayonini qiziqarli va raqobatbardosh qiladi.	Baholar va mukofotlar orqali o'quv jarayonini rag'batlantirish
Problem-based learning (Muammo asosida o'qitish)	89 ◆	Talabalar mustaqil izlanadi, tahlil qiladi va yechim topadi.	Talabalar real muammolarni yechish uchun guruh bo'lib ishlaydi

KENGAYTIRILGAN TAVSIF VA AFZALLIKLAR:

1. **Interaktiv darslar** – Talabalar darsga faol qatnashadi, shaxsiy fikrini bildiradi. Bu usul bilimning uzoq muddatli saqlanishini ta'minlaydi.
2. **Loyiha asosida o'qitish** – O'quv jarayonida loyiha ishlab chiqish nafaqat nazariy bilimni mustahkamlaydi, balki amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi.
3. **Simulyatsiya** – Xatolar xavfsiz muhitda o'rganiladi, real vaziyatlarga tayyorlanadi.
4. **Raqamli resurslar** – Onlayn platformalar va interaktiv materiallar talabalarni qiziqtiradi, masofaviy o'qitish imkonini beradi.
5. **Case study** – Nazariy bilimni amaliy hayot bilan bog'lash imkonini beradi, tahlil va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.
6. **Mentorlik va guruh ishlari** – Shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi, hamkorlikda ishlashni o'rgatadi.
7. **Gamifikatsiya** – O'quv jarayonini qiziqarli va rag'batlantiruvchi qiladi, talabalarda motivatsiyani oshiradi.
8. **Problem-based learning** – Talabalar mustaqil izlanadi, muammoni tahlil qiladi va yechim ishlab chiqadi, tanqidiy fikrlash rivojlanadi.

Xulosa. Ta'lim tizimida amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish bugungi kunning eng muhim pedagogik masalalaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar, AKT, loyiha asosida o'qitish va muammoli ta'lim elementlaridan foydalanish amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini oshiradi hamda talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarini mustahkamlaydi.

Zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar:

- ta'lim sifatini oshiradi;
- talabalarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammoni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- o'qituvchi va talaba o'rtasida samarali muloqotni shakllantiradi;
- ta'lim jarayonini ijodiy, interfaol va innovatsion muhitga aylantiradi.

Shuning uchun ta'lim muassasalarida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda:

1. AKT vositalaridan keng foydalanish;
2. loyihaviy va muammoli o'qitish usullarini joriy etish;

3. talabalarni mustaqil izlanishga yo'naltiruvchi topshiriqlar tizimini yaratish;

4. o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini doimiy ravishda oshirib borish tavsiya etiladi.

Natijada, amaliy mashg'ulotlar ta'lim jarayonining markaziy bo'g'iniga aylanib, talabalarda nazariy bilimni amaliyot bilan uyg'unlashtirish, innovatsion fikrlash va kasbiy kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi.

References / Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5123-sonli qarori, 2021-yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini isloh qilish va sifatini oshirish to'g'risida"gi qarorlari, 2020–2024-yillar.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
5. Xodjayeva, N. (2022). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni. — Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
6. Karimov, B. (2021). Kasbiy ta'limda amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish usullari. — "Professional ta'lim" jurnali, №3, 45–52-betlar.
7. G'ulomov, S., & Rahimova, M. (2020). Ta'limda interaktiv metodlardan foydalanishning samaradorligi. — Toshkent: TDPU nashriyoti.
8. Karimova D. AKT asosida o'qitishning pedagogik imkoniyatlari. — Toshkent: TATU nashriyoti, 2023.
9. Abdug'aniyev S. Muammoli ta'lim metodikasi. — Toshkent: TDPU, 2020
10. Raxmonov, M. "Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda AKTning o'rni." — Ta'lim va innovatsiya jurnali, 2023-yil, №4.
11. Ziyayev B. Kasbiy ta'limda amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish yo'llari. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.